

07.11.2019

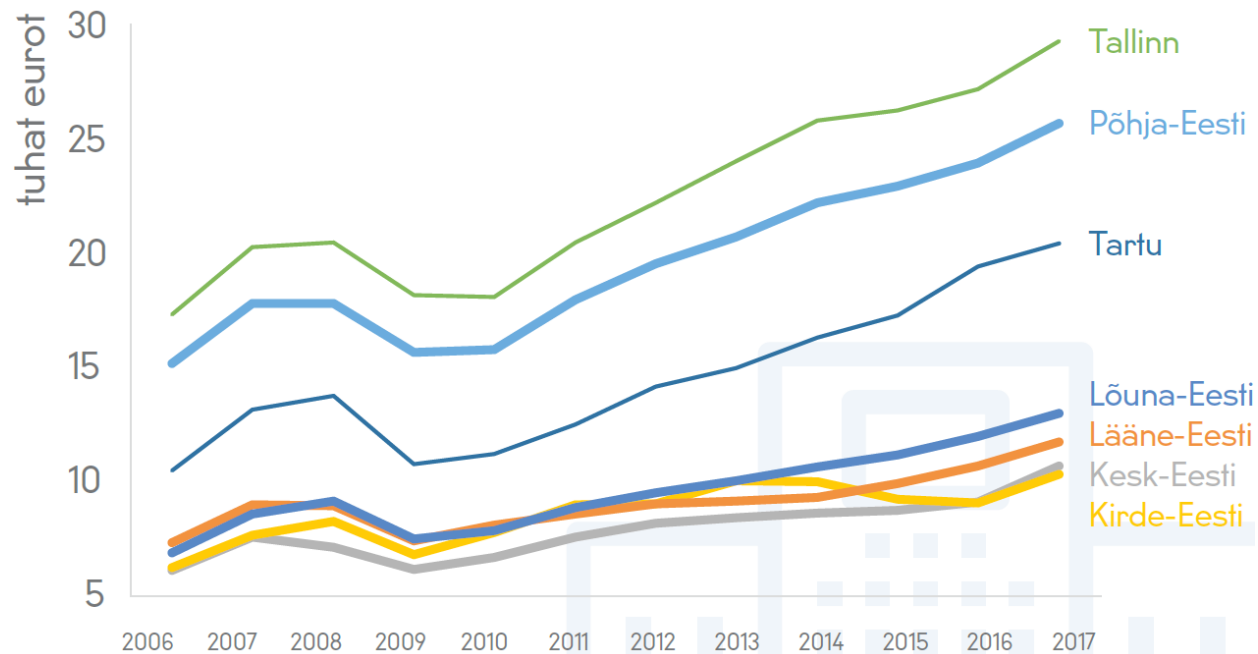
Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid 2035

Uku Varblane

Arenguseire Keskus

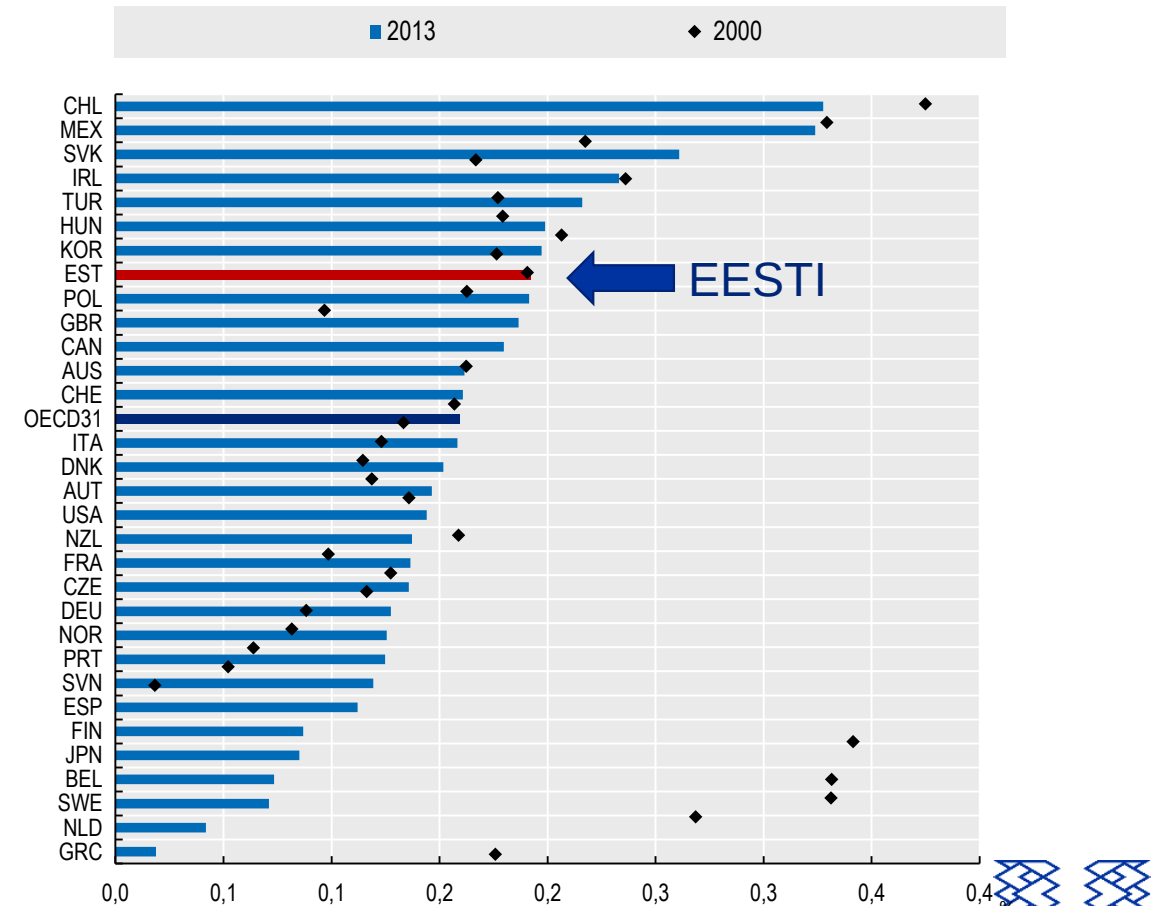
Piirkondade arengu erisused on suured

Regionaalne SKP elaniku kohta Eesti NUTS3 regioonides (tuhat eurot)

Allikas: Eesti Statistikaamet

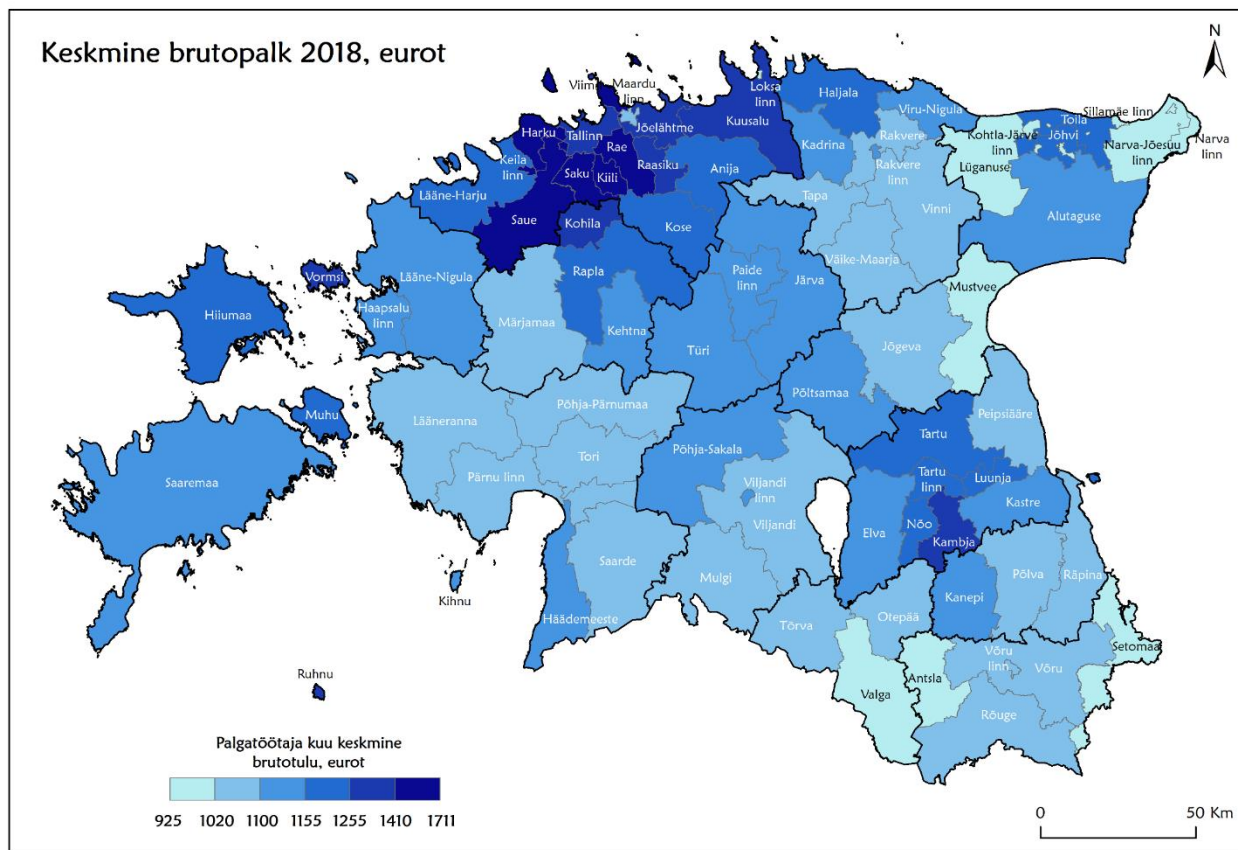
Regionaalne Gini indeks

Allikas: OECD Regions at a Glance 2016

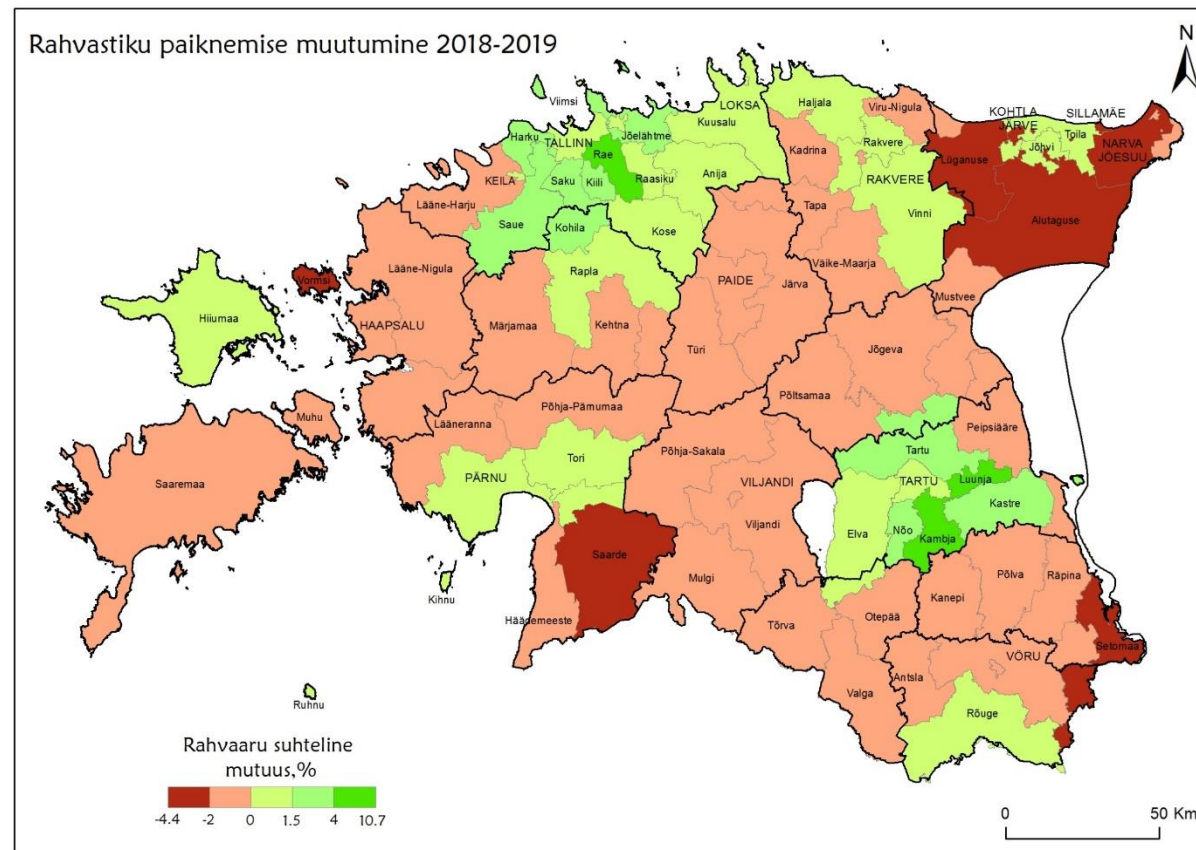
Tõmbekeskused ja muu Eesti

Kõrget palka teenitakse kahes keskus

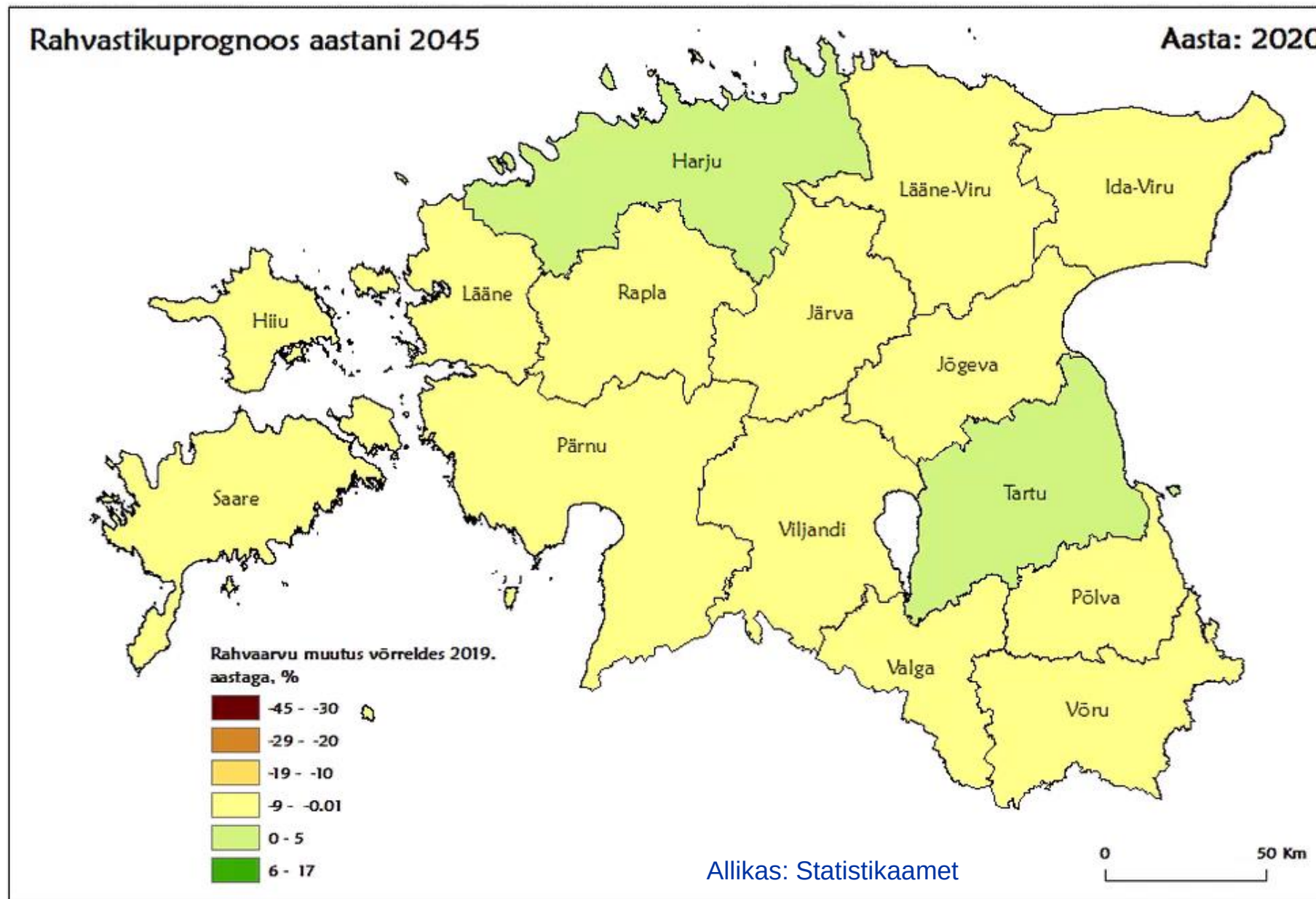
Allikas: Eesti Statistikaamet

Rahvastik kasvab eelkõige kahe keskuse ümber

Allikas: Eesti Statistikaamet

Mida näitab prognoos ehk seniste trendide jätkumine?

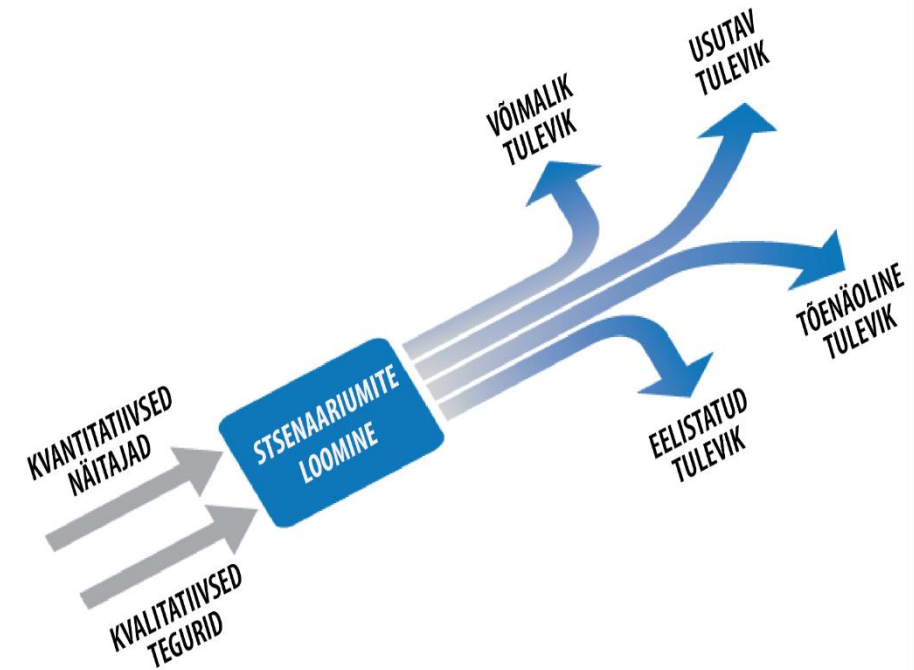

Regionaalse majanduse stsenaariumid 2035

Uurimissuuna eesmärk: selgitada regionaalse majanduse stsenaariumeid Eestis aastaks 2035

Uurimisküsimused:

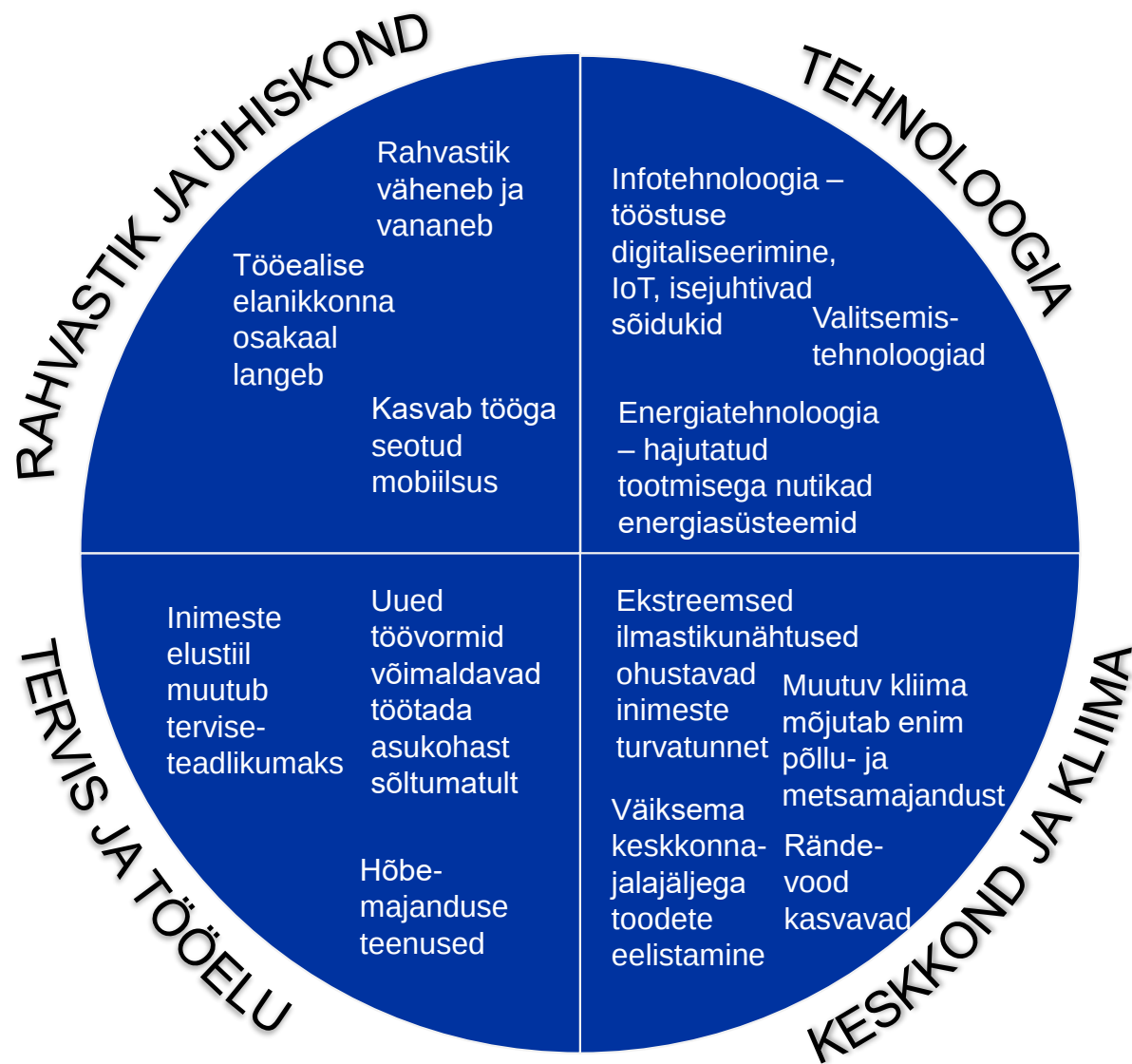
- Mis on Eesti regionaalset majandust enim mõjutavad välised trendid?
- Mis on nende mõju erinevatele piirkondadele?
- Mis võiksid olla piirkondliku spetsialiseerumise alternatiivid Eestis?

Stsenaariumid on:

- ✓ narratiivid tuleviku kohta
- ✓ üksteisest eristuvad, sisemise loogikaga
- ✓ teadlikult võimendatud
- ✓ tööriist poliitikate töökindluse testimiseks

Millised uuendused ja trendid mõjutavad Eesti piirkondade tulevikku?

1. võtmetegur: säästlikkuse käsitus majanduses ja elulaadis

Kas Eesti majandus muutub keskkonnasäästlikumaks järk-järgult karmistuvate nõuete toimetel ja võrdlemisi aeglasel tempos või toimub kiire suunavõtt majandusmudeli põhimõttelisele muutusele?

SÄÄSTLIKKUSE KÄSITLUS

PRAGMAATILINE SÄÄSTLIKKUS MAJANDUSES JA ELULAADIS

- › Majanduskasvule orienteeritud.
- › Majanduse muutumine säästlikumaks reeglitest ja nõuetest kinnipidamise kaudu pigem aeglasel tempos.
- › Kaupade tarbimise maht oluliselt ei muutu.
- › Domineerib nõudlus ühetaolise masstoodangu järele.
- › Järk-järguline üleminek säästlikumale tootmisele.
- › Materialistlikud väärtused domineerivad, tarbimisvõime on staatuse sümbol.

ÖKOLOOGILINE MURRANG MAJANDUSES JA ELULAADIS

- › Jätkusuutlikkusele orienteeritud.
- › Majanduse kohanemine läbi nõudluse muutuse; lisanduvad väga ranged keskkonnanormid.
- › Kaupade tarbimine väheneb; nõudlus personaalsema ja väiksema ökoloogilise jalajäljega kaupade ja teenuste järele.
- › Ringmajanduse ja jagamismajanduse mudelid.
- › Teenusmajanduse osakaal kasvab, tootmise osakaal väheneb
- › Kestlikud väärtused ja eluviis kui norm.

2. võtmetegur: tehnoloogilise arengu mõju majandustegevusele

Kas tehnoloogiline areng toetab majandustegevuse kontsentreerumist või hajutatust?

TEHNOLOOGILISE ARENGU TÜÜP

KONTSENTEERUMIST SUURENDAV TEHNOLOOGILINE ARENG

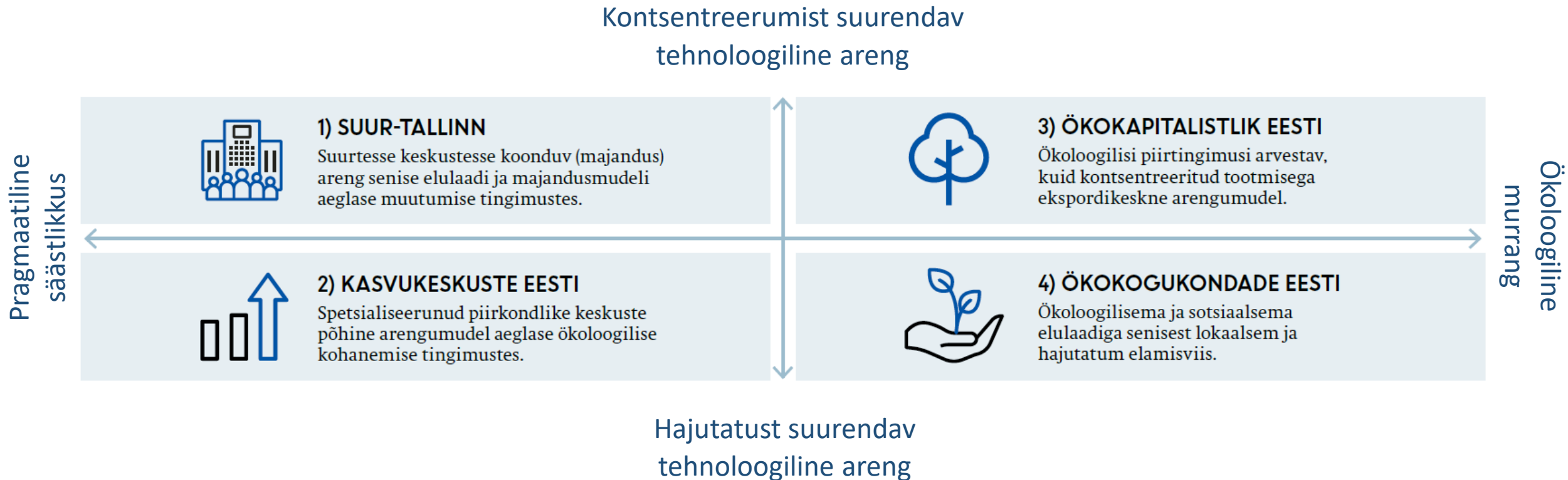
- › Uue tehnoloogia hind langeb aeglaselt.
- › Uute lahenduste kohandamine väikesele mastaabile on aeganõudev ja kulukas.
- › Uue tehnoloogia rakendamine vajab spetsiifilisi oskusi.
- › Transpordikoridoride lähedust nõudvad tehnoloogiad.
- › Ülikiire võrguühenduse rajamine ja levik ei ole jõukohane.

HAJUTATUST SUURENDAV TEHNOLOOGILINE ARENG

- › Tehisintellekt ja digitehnoloogia areneb kiiresti, samuti uued energiatehnoloogilised lahendused, mis kasutavad bioressurssi (tuul, päike, maapõu, vesi).
- › Uue tehnoloogia hind langeb kiiresti.
- › Digilahenduste kasutuselevõtt muutub lihtsamaks ja vähem spetsiifilisi oskusi nõudvaks.
- › Kaugtöö rakendamine laieneb oluliselt.

Stsenaariumide raamistik

Suur-Tallinn

Suurtesse keskustesse koonduv (majandus)areng senise elulaadi ja majandusmudeli aeglase muutumise tingimustes

- Tarbimine kui hea elu tunnus, mugavusteenused ja meelelahutus
- Uued tehnoloogiad jätkuvalt kallid ja erioskusi nõudvad, võetakse esmalt kasutusele keskustes – sünergia, mastaap
- Tehnoloogia- ja teadmispõhise majanduse koondumine, linnastumine, Harjumaa kasvab üha, veidi ka Tartu ümbrus
- Märksa rohkem on vaja kõrge kvalifikatsiooniga töötajaid, eelkõige IT spetsialiste, keda maapiirkondades ja väikelinnades napib
- Maapiirkonnad tühjenevad – muutuvad maardlateks ja suvilapiirkondadeks, kus paikneb lihtsam töö, hakkama saavad ettevõtjad/ettevõtlikud

Tootmises ja elukorralduses toetutakse suurt tegevusmahtu nõudvatele tehnoloogiatele ning kohanemine ökoloogilise survega on aeglane

Piirkondlikud arengud

HARJUMAA

- Harjumaal elab üle poole Eesti elanikkonnast
- Elukallidus, ebavõrdsus, liiklusummikud

Põhja-Eesti

KESK-EESTI

- Muutub osaliselt Tallinna eeslinnaks
- Maakondade äärealad tühjenevad

IDA-VIRUMAA

- Jätkub tööstuse ja energeetika taandumine
- Elanikkond vananeb
- Väljaränne

Kirde-Eesti

Lääne-Eesti

LÄÄNE-EESTI

- Rail-Baltic annab uue tõuke
- Eliidil suvemaja saartel
- Jätkub ressurside väljavedu, kohapealset väärindamist vähe

Lõuna-Eesti

LÕUNA-EESTI

- Areng keerleb ümber Tartu
- Tarkvara, haridus, tervishoid
- Juurdepääs jätkuvalt kehv, tagamaad tühjenevad

TUGIPOLIITIKA VALIKUD

- › Juhitud kahanemine, taristu vähendamine vastavalt elanike arvu vähenemisele, tehnoloogilised lahendused teenuste osutamisel (e-teenused, pakiautomaadid, telemeditsiin).
- › Tsentraliseeritud riigihaldus, kohalike omavalitsuste vähene autonoomia, välja arvatud Tallinn.
- › Ühetaoline, regionaalsete eelistusteta ettevõtluspoliitika.
- › Kohtadele suunatud poliitikate asemel investeeritakse inimestesse (*target people, not places*), elanike ümberasumise toetamine.

VÕIMALUSED

- + suur tegevusmaht ja majanduskasv Harjumaal (vähemal määral Tartus ja Pärnus) suurendab Eesti rahvusvahelist konkurentsivõimet
- + innovatsiooniks vajalik mitmekesisus
- + tihe integratsioon Lõuna-Soomega, Talsinki teke

RISKID

- muu Eesti ilmajäetuse süvenemine, võimaluste puudus ja heitumine, poliitiline sulgumine
- segregatsioon, pinged ja sotsiaalsed kontrastid nii pealinnas kui ka Eestis tervikuna
- Eesti loodusvarade väärimine ei pruugi olla optimaalne
- maapiirkondade tööstusettevõtted hääbuvad, säilib vaid lihtsam töö

Kasvukeskuste Eesti

Spetsialiseerunud piirkondlike keskuste põhine arengumudel aeglase ökoloogilise kohanemise tingimustes

- Uued tehnoloogiad muudavad asukoha ja mastaabi vähem oluliseks, laieneb paindlik väiketootmine nii töötlevas tööstustes kui ka hajusenergeetikas
- Koondumine linnadesse väiksemate areaalide sees: kuni 10 atraktiivsete elu- ja töökohtadega erinäolist regiooni, toetav kohalik tehnoloogiaõpe ning seosed vastava valdkonna globaalsete tippkeskustega, piirkondlikud ühendused kasvukeskustega
- Pealinnas kõrge lisandväärtusega teenused, elukeskkond paraneb
- Senisest jõulisem regionaalpoliitika ja piirkondlike arengueelduste väljaarendamise toetamine, sh baastaristu

Majanduses ja elukorralduses toetatakse hajutatud paiknemist ja väikest tegevusmahtu võimaldavatele tehnoloogiatele ning kohanemine ökoloogilise survega on aeglane

Piirkondlikud arengud

HARJUMAA

- Tallinn kui finants-, äriteenuste ja peakontorite keskpunkt
- Leevenevad linnastumisega kaasnevad probleemid

Põhja-Eesti

KESK-EESTI

- Biomajandus pakub tööd ja leiba
- Soodne keskkond tööstustootjatele

IDA-VIRUMAA

- Keemiatööstus kestab edasi, lisandunud on uute maavarade kaevandamine
- Narva-Jõesuu kui Põhjala-Riviera

Lääne-Eesti

LÄÄNE-EESTI

- Aastal 2035 ei veeta enam peaaegu midagi välja töötlemata
- Hästi läheb laevaehitusel
- Regionaalne lennujaam ja RB toob turiste

Lõuna-Eesti

LÕUNA-EESTI

- IT firmade, ülikoolide ja teadusparkide sümbioos
- Puidumajandus uuel lisandväärtuse tasemel

TUGIPOLIITIKA VALIKUD

- › Piirkondlike arengueelduste ja baastaristu (kiire internet, tark elektrivõrk) väljaarendamise toetamine.
- › Regionaalsel tasandil on suurem otsustusõigus, kohalike omavalitsuste suurem finantsautonoomia, maakonnapõhised kohalikud omavalitsused.
- › Piirkondlikud ühendused kasvukeskustega, head transpordiühendused välismaailmaga, k.a regionaalsed lennujaamad.
- › Euroopa struktuuritoetuste osas antakse eelis pealinnavälistele regioonidele
- › Eluaseme- ja investeeringulaenude riigipoolne garanteerimine väljaspool suuremaid linnu.

VÕIMALUSED

- + ressursside tõhus väärindamine
- + Tallinnas leevenevad urbaniseerumisega kaasnevad probleemid
- + elanikkond jaguneb territooriumi mõttes ühtlasemalt, parem valmisolek hädaolukordadeks

RISKID

- spetsialiseerumisest tulenev haavatavus – kui olud muutuvad konkreetsele sektorile ebasoodsaks, läheb kehvasti tervel regioonil
- suuremahuline regionaalpoliitika on kallid ja tulemus ei ole tingimata garanteeritud
- uued töökohad kasvukeskustes ei tarvitse lahendada kohaliku tööhõive probleeme, sest ettevalmistus ei pruugi olla piisav ning inimesed võivad elada kasvukeskustest aegruumiliselt liiga kaugel

Ökokapitalistlik Eesti

Looduskeskkonna taluvusvõimet arvestav, kuid kontsentreeritud tootmisega ekspordikeskne arengumudel

- Säästlikud tehnoloogiad vajavad suurt mastaapi → majandustegevuse kontsentreerumine oskustööjõu ja ressursside juurde
- Väliskapitali tähtsuse kasv → riigil peab olema tarkust välisinvesteeringutest kasu saada
- Maapiirkonnas ettevõtluseks ebasoodne keskkond, keskkonnareeglitele vint peale keeratud → muutuvad maardlateks → inimeste väljavool
- Nii tootmislik kui elukondlik infrastruktuur, sh energeetika on kohandatud vastavaks karmidele ökoloogilistele nõuetele
- Eelistatuim elukoht suure tõhususega linnades, kus on säästlik ühistransport ning toimivad jäätmete ringmajanduse mudelid

Majanduses ja elukorralduses toetutakse endiselt suurt tegevusmahtu nõudvatele tehnoloogiatele ning tugevat ökoloogist survet võetakse eelkõige ärivõimalusena

Piirkondlikud arengud

HARJUMAA

- Hästi elavad ametnikud ja projektikonsultandid
- Paldiskis käivitub biokütuste miljarditehas

Põhja-Eesti

KESK-EESTI

- Linnade külje all uued hiidfarmid koos biomassi töötlevate gaasigeneraatoritega

IDA-VIRUMAA

- Regioon kasvab, välismaise oskustööjõu sissevool
- Kerkib mitu kummi-, tuha- ja prügitöötlemistehast

Lääne-Eesti

LÄÄNE-EESTI

- Saarte olukord on nukker – ringmajanduse jaoks on mastaap liiga väike
- Hiiu plastiklaster kaob

Lõuna-Eesti

LÕUNA-EESTI

- Tartust lõuna poole on rajatud tselluloositehased
- Väliskapital ostab kokku metsamaad, kuhu istutatakse geenmuundatud kaske

TUGIPOLIITIKA VALIKUD

- › Tsentraliseeritud riigihaldus.
- › Investeeringud keskkonnasäästlikku tööstustaristusse, piirkondlikud maksusoodustused suurtööstustele.
- › Energiakindlus väga oluline, tuumajaama rajamine.
- › Riik jälgib regulatsioonide täitmist ja abistab ökoloogilises äris tegutsevaid ettevõtteid.

VÕIMALUSED

+ ökoloogiliste toodete ja
teenuste eksport

+ roheline Eesti brändi loomine

RISKID

- majandus on küll keskkonnasäästlik, aga teenib valdavalt välisomanike huve
- vaatamata sellele, et tootmine saastab vähem ümbritsevat keskkonda, väheneb looduslik elurikkus
- rohepesu risk on suur
- ühiskondlik kihistumine süveneb, sest maapiirkondades domineerib lihtsam töö

Ökokogukondade Eesti

Ökoloogilisema ja sotsiaalsema elulaadiga senisest kohalikum ja hajutatum elamisviis

- Elulaadipööre, säästlikud väärtused, väiksem tarbimine, kogukondlik elulaad
- Süsinikuheite ning transpordi oluliselt kõrgem maksustamine – lokaalsem majandusmudel, isevarustamise ja jagamismajanduse kasv
- Hajalinnastumine, piirkondlikult tasakaalustatum asustussüsteem – ca 50 teenuseid pakkuvat keskuskohta ja üle 500 aktiivse küla-väikelinna-linnaosa kogukonna
- Lokaalne ringmajandus, jagamismajandus platvormidel, digitaalne teenusmajandus, mahetootmine, hajus taastuvenergeetika
- Suurt eksporti pole, allhankemajandus kaob
- Bioressursside põhjal luuakse uusi ärimudeleid ja töökohti, mikrotootmine, nišitootmise ja ökoenergeetika sümbioos

Majanduses ja elukorralduses toetutakse väiketootmist ja hajutatult elamist soosivatele tehnoloogiatele. See võimaldab senisest oluliselt säästlikumat ja loodusega kooskõlalist eluviisi.

Foto: inhabitat.com

Piirkondlikud arengud

HARJUMAA

- Suvila-alad kohendatakse tagasi toidukasvatuse rolli
- Hästi läheb ökolahenduste iduettevõtlusel

Põhja-Eesti

KESK-EESTI

- Suuragrofimade kasv seiskub ning tekib juurde pere- ja elulaaditalusid

Kirde-Eesti

IDA-VIRUMAA

- Linnade ja datšade võrgustikust kujuneb omamoodi Euroopa nädisala
- Uus nišš on Peterburi turgude varustamine maheköögiviljaga

Lääne-Eesti

LÄÄNE-EESTI

- Mahetootmine ja vesiviljelus uues vormis
- Lisandub uue tehnoloogia põhised energiatootmist ja puidumajandust

Lõuna-Eesti

LÕUNA-EESTI

- Traditsioonilisest eluviisist inspireeritud uued ärimudelid – nt piimapukkidest pakirobotite tehnoloogia

TUGIPOLIITIKA VALIKUD

- › Põhiline rõhuasetus keskkonnahoiul. Enim karmistuvad kõige suurema emissiooniga valdkondade nagu energeetika, (suur)tööstuse, transpordi, põllumajanduse ja jäätmemajanduse regulatsioonid.
- › Piirkondade suurem autonoomia, vabatahtliku tegutsemise levik.
- › Kohalik hea liikuvus ja piirkondlikud ühendused, mikrotransport, elektrifitseeritud raudteede põhivõrk, virtuaalne liikuvus.
- › Mikroettevõtluse ja ettevõtlike kogukondade toetamine.
- › Toetusmeetmete piirkondlikud tingimused, Euroopa struktuuritoetuste osas antakse eelis pealinnavälistele regioonidele

VÕIMALUSED

- + muutumine ökoloogilise tehnoloogia arendus- ja katsekeskuseks
- + ekspordisuhete arendamine lähiturgudega – Venemaa, Läti ja Soomega
- + hea elukeskkond; subjektiivse heaolu ja tervena elatud aastate arvu suurenemine

RISKID

- riigi majandusliku jõukuse kahanemine ja elustandardi halvenemine
- väärtustepõhine polariseerumine
- oht, et kogukonnad jäävad liialt suletuks, mis võib negatiivselt mõjutada nende majandustegevuse tasuvust

	SUUR-TALLINN	KASVUKESKUSTE EESTI	ÖKOKAPITALISTLIK EESTI	ÖKOKOGUKONDADE EESTI
Regionaal- poliitika fookus	Vähene regionaalpoliitika; negatiivsete arengute tagantjärele leevendamine.	Jõuline kasvukeskustepõhine regionaalpoliitika, mida toetavad teised poliitikavaldkonnad (<i>growth centres</i>).	Keskkonnahoid pluss energeetiliste jm loodusressursside säästlikuks kasutamiseks mõeldud investeeringud.	Väikekohtadepõhine regionaalpoliitika; rohujuureinitsiatiivi toetamine.
Haridus- poliitika	Ülikoolide ühendamine; regionaalsete kolledžite kaotamine; ülikoolide autonoomia teadusraha kasutamisel.	Piirkondlikud teadus- ja arendusüksused ning (tehnoloogia) õppekavad keskhariduse baasil; üleriigiline stipendiumiprogramm kasvukeskustesse tööle asumiseks; teadusrahastus on rakenduslikum.	Põhiline teadmine tuleb sisse välisettevõtete kaudu; välisettevõtete profiilile vastavad kutsekoolid.	Keskkonnasäästuga seotud õppekavad; teadmissiire Eesti keskustest piirkondadesse.
Ettevõtlus- poliitika	Ühetaoline lähenemine üle Eesti, mis soosib vaikimisi suuremaid linnapiirkondi; ettevõtete ümberkolimise toetamine.	Toetusmeetmete piirkondlikud tingimused; maksusoodustused;	Tsentraliseeritud lähenemine; võimalikud piirkondlikud maksusoodustused suurettevõtetele; ekspordipotentsiaaliga ökoloogiliste toodete ja tehnoloogiate toetamine.	Toetusmeetmete piirkondlikud tingimused; mikroettevõtlike ja ettevõtlike kogukondade toetamine;
Energia- poliitika	Energeetika aeglane ümberkujundamine; põlevkivipõhise energiatootmise järkjärguline lõpetamine.	Kohalik hajus tootmine, mis on kombineeritud piiriüleste ühendustega.	Kontsentreeritud tootmisvõimsused; energiakindlus väga oluline; tuumaenergeetika.	Kohalik hajus tootmine.

Järeldused

Kasvukeskused ei ole loodetud määral tuult tiibadesse saanud

Üheks valikuks on leppida kontsentreeritud majandusmudeliga ja leevendada selle negatiivseid külgi

Teiseks valikuks on tehnoloogilise arengu ja kasvava keskkonnameelsuse tuules ajada senisest jõulisemat regionaalpoliitikat jõudmaks ruumiliselt hajutatuma majandusmudelini

Uurimissuuna kokkuvõte

- **Jaanuar 2019 – november 2019**
- **Avaldatud/avaldamisel tööd:**
 - Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid 2035 (ASK)
 - Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs (Veiko Sepp)
 - Regionaalse majanduskasvu teooriate ja tulutasemete ühtlustumist suunavate tegurite ülevaade (Kadri Kuusk, ilmumas)
 - Riiklike ja maakondlike arengustrateegiate võrdlevanalüüs (Veiko Sepp, ilmumas)
 - Eesti piirkondlike ettevõtlusvõrgustike analüüs käibemaksutehingute andmetel (Irina Martyanova, ilmumas)
- **4** stsenaariumi loodud ekspertkogu põhimõttel
- **17** inimest juhtkomisjonis, **16** eksperti kaasatud

Aitäh!

Uku.Varblane@riigikogu.ee

riigikogu.ee/arenguseire

Arenguseire Keskus

